

Ortaöğretim Öğrencilerinin Okuma Alışkanlıkları Üzerine Bir İnceleme

Lokman TAŞKESENLİOĞLU*

Özet

Toplum, belirli özelliklere sahip bireylerden oluştuğu sürece sağlıklı bir toplum olarak kabul edilebilir. Topluma bu vasfı verecek bireylerin de düşünme becerileri yüksek, ilişkileri kuvvetli, geniş bakış açısına sahip, kendine güveninin tam olması gerekmektedir. Birey bu özellikleri de okuma alışkanlığı ile kazanabilir.

Bu çalışmada öncelikle okuma alışkanlığı ve okuma kavramları hakkında bilgi verilmiş, daha sonra Erzurum'daki merkez ilçelerde değişik tür ortaöğretim kurumlarında öğrenim gören öğrenciler üzerinde uygulanan anket çalışması ile öğrencilerin okuma ilgileri ve diğer bulgular tespit edildikten sonra bu ilginin artırılması yönünde önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Sözcükler: Okuma Alışkanlığı, Erzurum, Ortaöğretim Öğrencileri

A Study About The Reading Habit of Secondary School Students

Abstract

Society can be acceptable as a healthy society as long as it consists of individuals who have specific attributes. Those who will give this qualification to society must have high thinking skills, strong relationships, wide outlook and self-confidence. An individual can acquire these qualifications with reading habit.

In this study, first of all, knowledge about reading habit and reading concepts have been given, then, after identifying students' reading attention and other findings with the questionnaire applied on the students who attend different kinds of secondary schools in central districts in Erzurum, some advices have been given to increase this attention.

Key Words: Reading Habit, Erzurum, Secondary School Students

---

* Öğretmen, Erzurum-Yakutiye Ticaret Meslek Lisesi, Türk Dili ve Edebiyatı, lokmantaskesenlioglu@gmail.com

Giriş

İçinde bulunduğumuz çağın bilgi çağı olarak adlandırılabilceği ve bu bilgiye ulaşmanın her zamankinden çok kolay olduğu inkâr edilemez bir gerçektir. Fakat bu durum okumanın değerini düşürmemekte, tam tersine sadece bilgi edinme yolu olarak görülmemesi için bir ortam hazırlamaktadır.

Çağın hızlı gidişine ayak uydurabilmek ve toplum içinde her bakımdan önemli bir yerde olabilmek için bireyin muhakkak eğitim ve öğretimin temeli olan okuma alışkanlığı kazanması gerekmektedir.

Okumak, Bir yazıyı meydana getiren harf ve işaretlere bakıp bunları seslendirmek veya düşünceyi anlamak, yazılmış bir metnin iletmek istediği şeyleri öğrenmek gibi anlamlara gelmektedir (TDK Sözlük, 2011). Bilgi edinmenin temel yolu olan okuma, alışkanlık hâline dönüştüğünde bir başka kavram olan “okuma alışkanlığı” ortaya çıkmaktadır. Kısaca tanımlayacak olursak, okuma alışkanlığı; bireyin bir gereksinim ve zevk kaynağı olarak algılaması sonucu okuma eylemini yaşam boyu, sürekli, düzenli ve eleştirel bir biçimde gerçekleştirmesidir (Yılmaz, 1993, s. 30). Okuma alışkanlığı yaşam boyu öğrenmenin temelidir. Bireyin yaşam boyu öğrenen bir kişi olabilmesi için okuma eylemini düzenli olarak gerçekleştirmesi gerekmektedir (Odabaş, Odabaş ve Polat, 2008, s. 432).

Fakat bilgiye ulaşmanın tek yolunun okuma olduğu da söylenemez. Gezme, eğitim programlarına katılma, bilgisayar destekli bilgi kaynaklarına erişme ve televizyon izleme gibi çok çeşitli yolları da vardır. Ancak bilgi sağlamanın dışında farklı birtakım kazanımlara da yol açması nedeniyle okuma bu yöntemlerin en etkili ve verimli olanıdır. Okuma bireyin bilgi edinebilmesi ve öğrenmesini sağlamakla beraber bireyi pek çok farklı açıdan da geliştirir. Davranışlarını ve başkalarıyla ilişkilerini yönlendirir, iç dünyasını zenginleştirir, bakış açısını genişletir, çevresine önyargısız bakmasını sağlar, beğeni düzeyini artırır, düşünme ve yaratma özgürlüğü ile değerlendirme alışkanlığı kazanmasını sağlar ve bireyin dil kullanım becerisini artırır (Koç ve Müftüoğlu, 2008, s.62).

Ayrıca okumanın, toplumun olayları daha rasyonel biçimde yönetebilmesini sağlamak gibi toplumsal bir işlevi de vardır. Okuma, sürekli öğrenme ve dolayısıyla zaman içinde doğan gereksinimleri karşılama yöntemlerinin önemlileri arasında yer alır. Bu bakımdan okuma eylemi, yalnızca zaman içinde doğan bilgi gereksinimini karşılamak için yapılan ‘süreksiz okuma’ ve temel bir yaşamsal gereksinim bağlamında yapılan ‘sürekli okuma’ şeklinde iki tür altında sınıflandırılabilir. Örneğin her gün belli bir sürede yapılan okuma sürekli okuma türünü ifade ederken, çevreden alınan bir uyarı sonucunda yapılan ve periyodik olmayan okuma ise süreksiz okuma türü içinde yer almaktadır. Aynı zamanda okuma, okunan materyalin türüne göre de farklılıklar gösterebilmektedir. Her birey kendi eğilimine göre basılı ya da elektronik kaynaklar, kitap ya da süreli yayınlar gibi yayın türlerinden bilimsel ya da popüler konulara kadar çok çeşitli yayın ve konu türünü tercih edebilmektedir. Bu nedenle okunan yayının türü ve konusu, okuma eyleminin gelişmesinde rolü olan ve bu olgunun değerlendirilmesinde göz önünde bulundurulması gereken etkenlerden biridir (Odabaş, Odabaş ve Polat, 2008, s. 433).

Okuma konusunda yapılan bu değerlendirmelerde okuma eyleminin bir alışkanlık olarak nitelendirilebilmesi için bu eylemin belli bir sürekliliğe sahip olmasına, farklı görüşler ve kaynaklara bağlı olarak sürdürülmesine, etkin bir okuma sürecine bağlı olmasına ve aynı zamanda okunanların eleştirel bir bakış açısı ile değerlendirilmesine vurgu yapılmaktadır. O hâlde okuma alışkanlığı, insanların okuma eylemini bireysel gereksinimlerin bir gereği olarak sürekli, düzenli ve eleştirel bir biçimde sürdürmesidir (Yılmaz, 2004, s. 116; Yılmaz, 1993, s. 30). Okuma alışkanlığı, bireylerin yaşamları boyunca elde ettikleri bilgileri, becerileri, anlayışları güçlendirip artıran ve aynı zamanda bu değerlerin bireysel ve toplumsal yaşama uyarlanmasına olanak sağlayan beceridir.

Belli bir zaman diliminde okuma eylemine ayrılan süreye ya da okunan yayın sayısına göre okur tiplerini belirlemeye yönelik bir takım standartlar bulunmaktadır. En yaygın kabul gören ölçüt, genelde, bir yılda okunan kitap sayısıdır. Bu sayı konusunda genel bir anlaşmanın söz konusu olmamasına karşın, bu çalışmada Yılmaz (2004, s. 116)’ın American Library Association (ALA)’dan (1978, s. 3) da yararlanarak geliştirdiği ölçütler kullanılacaktır. Buna göre okuma alışkanlığı düzeyleri, bireylerin bir yıl içinde okudukları kitap sayısına göre üç tür altında sınıflandırılmaktadır. Yılda okuduğu kitap sayısı 5’i geçmeyen az okuyan okur tipi, yılda okuduğu toplam kitap sayısı 6 ile 11 arasında olanlar orta düzeyde okuyan okur tipi ve yılda okuduğu toplam kitap sayısı 12’yi aşan

kişiler ise çok okuyan okur tipi olarak nitelendirilmektedir.

Okumanın okuma alışkanlığına dönüştürülmesi ise bireysel olarak farklılıklar gösterse de genellikle aile içi eğitimle veya bu eğitimin erken yaşlarda başlaması ile ilgilidir. Bu bakımda en önemli görev aileye düşmektedir. Bireyin küçük yaşlardan itibaren kendisine öncelikle ebeveyn ve öğretmenlerini örnek aldığı düşünülürse, okuyan ve okumaya teşvik eden ebeveynin, öğretmenlerin ve çocuğun çevresinde bulunan diğer kişilerin okuma alışkanlığı yüksek bir toplum yaratmada çok önemli roller oynadıkları görülür. Dolayısıyla okumayan bir ailenin ya da öğretmenin çocuklara okumaları konusunda telkinde bulunması inandırıcı olmayacaktır (Aktaş ve Gündüz, 2004, s. 21).

Okuma alışkanlığını etkileyen, yukarıda sözü edilen, bireysel etkenlere aile ve öğretmenden sonra arkadaş ve arkadaş grubu etkeni de dâhil edilebilir. Bir başka deyişle, bireyin kitap okumayı sevmesinde ve okuma alışkanlığı kazanmasında da arkadaş ve arkadaş grubunun etkisi mevcuttur. Bireyin okuduğu kitabı arkadaşlarına tavsiye etmesi ya da etmemesi, arkadaşları ile bu kitabı tartışması, diğer arkadaşlarının da okudukları kitapları anlamaları bireyin okumaya yönelmesinde önemli bir rol oynamaktadır (Gürcan, 1999, s. 42).

Okuma alışkanlığının kazanılmasında en etkili yollardan birisi de kütüphanelere ve kaynaklara kolay erişimin sağlanmasıdır. Öğrencilerin gereksinim duydukları bilgiye kolayca ulaşmaları onların okuma alışkanlığı kazanmalarında önemli rol oynayacaktır (Selvi, 1998, s. 173).

Okuma alışkanlığını ve bu alışkanlığı sürdürmeyi olumsuz yönde etkileyen önemli faktörlerden biri de teknolojik gelişmeler sonucu bireylerin küçük yaşlardan itibaren televizyon, bilgisayar, telefon gibi dikkatlerini daha kolay cezbeden materyallere yaklaşım bunların sunduğu kolaylıklardan çok fazla faydalanmalarınıdır. Televizyon özellikle okul öncesi dönemlerde çocukların zihinsel gelişimine katkıda bulunabilecek bir araçtır. Çocukların daha yaratıcı olmalarını ve dolayısıyla öğrenim becerilerinin gelişmesini sağlayan televizyon yayınları, aynı zamanda yetişkinlerin bilgi dağarcıklarını zenginleştirmeye yarayan özelliğe de sahiptir. Ancak izleme süresi ve izlenen programın türünde gerekli koşullar sağlanmadığı takdirde televizyon, özellikle çocuklar olmak üzere her yaşta insanın gelişimine, sosyal ilişkilerine ve sağlığına zararlı olabilecek bir araçtır (Aksaçlıoğlu ve Yılmaz, 2007, s. 9). Aynı şekilde bilgisayar da herhangi bir bilgiye ulaşmayı ve elde edilen bilgilerin hazırlanması ve sunumunda büyük kolaylıklar sağlayan bir teknolojik yeniliktir. Fakat bunun yanında bireyin zamanının büyük kısmını oyun, sohbet gibi pek çok farklı şekilde meşgul etmesi, bilgiye tek ulaşım yolu olarak görülerek bireyi araştırma ve sorgulamadan uzaklaştırıp kolaycılığa sürüklemesi gibi sakıncaları da beraberinde getirmiştir.

Hem ortaöğretim hem de yüksek öğretim öğrencilerinin okuma alışkanlıkları üzerine yapılan diğer çalışmalar da öğrencilerin ancak küçük bir kısmının düzenli okuma alışkanlığına sahip olduğunu, büyük bölümünün okuma faaliyetlerinden uzak durduklarını göstermektedir (Arıcı, 2008; Odabaş, Odabaş, Polat, 2008; Yılmaz, Köse, Korkut, 2009; Batur, Gülveren, Bek, 2010; Şahin, İşcan, Maden, 2009; Maden, 2011). Bu çalışmada öğrencilerin okuma alışkanlığına sahip olmamalarının sebepleri belirlenerek uygulanabilir çözüm önerilerinin sunulması hedeflenmiştir.

Araştırmanın Amacı, Kapsamı ve Yöntemi

Bu araştırmanın amacı, ortaöğretim öğrencilerinin okuma alışkanlıkları ile ilgili önemli noktaları tespit etmek ve okuma alışkanlıklarını çeşitli değişkenlere göre değerlendirmektedir. Elde edilen bulgulardan hareketle konuyla ilgili problemleri çözmek için çeşitli önerilerin sunulması da hedeflenmektedir.

Çalışmanın evreni Erzurum ili ile, örnekleme ise Yakutiye ve Palandöken ilçelerinde bulunan ortaöğretim kurumları arasından farklı okul tiplerinden rastgele seçilen 15 okulla sınırlandırılmıştır. Çalışma grubunda da bu okullarda 9, 10, 11 ve 12. sınıfta öğrenim gören, yaşları 13 ile 18 arasında değişen 450 öğrenci yer almıştır. Sonuçların değerlendirilmesinde öğrencilerin cinsiyet, ailelerinin eğitim durumu gibi farklılıkları da göz önünde bulundurulmuştur. Araştırma, 2013-2014 eğitim öğretim sezonunun başlangıcında gerçekleştirilmiştir.

Araştırmada betimsel yöntem kullanılmıştır. Tarama modeline uygun olarak gerçekleştirilmiştir. Araştırma verilerinin toplanmasında, ilgili alanyazından hareketle oluşturulan "Okuma Alışkanlıkları Anketi" ile toplanmıştır. Uygulanan ankette öğrencinin okul, sınıf ve cinsiyet gibi kişisel bilgileri; anne-baba eğitim durumları, genel alışkanlıkları ve bunlara ayırdığı süreler ile okuma ilgisinin tespiti ile ilgili sorular yer almıştır.

Veri toplamasında anket, araştırmacı tarafından elden dağıtılıp aynı biçimde toplanmıştır. Anket sonuçları SPSS (Statistical Package for the Social Sciences) 21.0 istatistik programı ile frekans

ve yüzde analizleri yapılarak değerlendirilmiştir.

Bulgular

Çalışmada ilk olarak öğrencilerin bir yıl içinde okudukları kitap sayısı belirlenerek okuma alışkanlığı düzeyi cinsiyet, sınıf, anne-baba eğitim durumlarına göre değerlendirilmiştir.

Tablo 1. Cinsiyete Göre Öğrencilerin Bir Yılda Okudukları Kitap Sayısı (%)

Okunan Kitap Sayısı	Kız	Erkek	Ortalama
5 veya daha az	33,6	42,9	38,3
6-11 arası	48,3	45,7	47
12 veya daha çok	18,1	11,4	14,7

Bir yıl içinde okudukları yaklaşık kitap sayısı ile ilgili soruya öğrencilerin % 38,3'ü beş veya daha az kitap

okuduğunu açıklarken, % 47'si 6-11 kitap okuduğunu belirtmiştir. Öğrencilerin sadece % 14,7'si 12 kitaptan fazla okuduğunu söylemektedir. Cinsiyetlere göre değerlendirildiğinde ise kız öğrencilerin okuma oranı daha yüksek olmakla beraber çok büyük bir fark yoktur. 12 veya daha çok kitap okuyan kız öğrencilerin oranı erkek öğrencilerin oranından %6,7 daha fazladır (Tablo 1).

Bu duruma göre öğrencilerin önemli bir bölümünün düşük okuma alışkanlığına sahip oldukları görülmektedir. Öğrencilerin % 85,3'ü ayda bir kitap bile okumamaktadır. Bu öğrencilerin ortaöğretim öğrencileri olduğu düşünülürse okuma eylemini alışkanlık hâline getirme fırsatlarını yavaş yavaş kaçırmak üzere oldukları görülmektedir. Çünkü okuma alışkanlığı erken yaşlarda kazanılan bir alışkanlıktır.

Bir bireyin toplum içinde yaşayan, belirli roller üstlenen, diğer bireylere faydalı olan bir birey olabilmesi için ailesine düşen önemli görevler vardır. Okuma alışkanlığı da ailenin teşviki ve model olarak alınması ile kazanılabilecek bir yeterlidir. Yapılan araştırmaların çoğu okuma alışkanlığı olan ailelerin çocuklarının da bu alışkanlığa sahip olduklarını göstermektedir (Yılmaz, 2004, s. 121).

Tablo 2. Annelerin Eğitim Düzeyine Göre Öğrencilerin Kitap Okuma Alışkanlıkları

Okunan Kitap Sayısı	İlköğretim	Lise	Lisans	Lisansüstü
5 veya daha az	57,1	51,8	30,1	14,2
6-11 arası	38,6	40,3	52,7	56,4
12 veya daha çok	4,3	7,9	17,2	29,4

Anne ve babalarının eğitim düzeyi yüksek olan öğrencilerin okuma alışkanlığı konusunda daha yeterli olduğu bu çalışmada da ortaya çıkmıştır. Tablo 2'ye göre annelerinin eğitim düzeyi yüksek olan öğrencilerin okuma düzeyleri de yüksektir.

Tablo 3. Babaların Eğitim Düzeyine Göre Öğrencilerin Kitap Okuma Alışkanlıkları

Okunan Kitap Sayısı	İlköğretim	Lise	Lisans	Lisansüstü
5 veya daha az	52,2	47,1	35,8	18,1
6-11 arası	43,3	41,6	49,3	53,8
12 veya daha çok	4,5	11,3	14,9	28,1

Aynı durum babalarının eğitim düzeyi yüksek olan öğrenciler için de geçerlidir (Tablo 3). Fakat küçük de olsa annelerin eğitim düzeylerinin babalara göre çocuklarının üzerinde okuma alışkanlığına sahip olması bakımından daha etkili olduğu görülmektedir.

Bu tablolardan çıkarılabilecek bir diğer sonuç da anne ve/veya babaları lisans veya lisansüstü eğitim almış öğrencilerin bile ancak %22,4'ü çok okuyan okur tipindeki öğrencilerdir. Bu durum iyi eğitilmiş anne-babaların da çocuklarına okuma alışkanlığı kazandırmada yetersiz olabileceklerini göstermiştir.

Tablo 4. Sınıflara Göre Öğrencilerin Kitap Okuma Alışkanlıkları

Okunan Kitap Sayısı	9. Sınıf	10. Sınıf	11. Sınıf	12. Sınıf
5 veya daha az	47	34,6	25,1	46,5
6-11 arası	41,4	51	55,1	40,5

12 veya daha çok	11,6	14,4	19,8	13
------------------	------	------	------	----

Bir diğ er ilginç sonuç da sınıflar arasındaki fark neticesinde ortaya çı kmıştır. 9. ve 12. sınıfta öğrencilerin okuma ilgileri, 10 ve 11. sınıfa göre düşüktür (Tablo 4). Bu duruma göre, ara sınıflardaki öğrencilerin ders ve sınavlar noktasında daha rahat oldukları için zamanlarını okumaya ayırabildikleri düşünülebilir.

Tablo 5. Cinsiyete Göre Öğrencilerin Bir Günde Ortalama Müzik Dinlemeye Ayırdıkları Süre

Müzik dinlemeye ayrılan süre	Kız	Erkek	Ortalama
1 saatten az	40,3	42,7	41,5
1-2 saat	46,1	46,7	46,4
3 saatten daha çok	13,6	10,6	12,1

Tablo 6. Cinsiyete Göre Öğrencilerin Bir Günde Ortalama Televizyona Ayırdıkları Süre

Televizyon izlemeye ayrılan süre	Kız	Erkek	Ortalama
1 saatten az	27,7	38,7	33,2
1-2 saat	51,9	45,3	48,6
3 saatten daha çok	20,4	16	18,2

Tablo 7. Cinsiyete Göre Öğrencilerin Bir Günde Ortalama Bilgisayara Ayırdıkları Süre

Bilgisayar kullanımına ayrılan süre	Kız	Erkek	Ortalama
1 saatten az	62,6	23,6	43,1
1-2 saat	34,1	57,2	45,6
3 saatten daha çok	3,3	19,2	11,2

Tablo 8. Cinsiyete Göre Öğrencilerin Bir Günde Ortalama Spora Ayırdıkları Süre

Spora ayrılan süre	Kız	Erkek	Ortalama
1 saatten az	58,9	44,5	51,7
1-2 saat	36	41,8	38,9
3 saatten daha çok	5,1	13,7	9,4

Öğrencilere bir gün içindeki zamanlarının ne kadarını hangi aktiviteler ayırdıkları sorulduğunda öğrenciler; müzik dinleme, televizyon izleme, kitap okuma, spor ve bilgisayar kullanma gibi faaliyetlerde bulduklarını belirtmişlerdir. Öğrencilerin % 58,5'i gün içinde bir saatten fazla müzik dinlediklerini (Tablo 5), % 66'8'i bir saatten fazla televizyon izlediklerini (Tablo 6), % 55,8'i bir saatten fazla bilgisayar kullandıklarını (Tablo 7), % 48,3'ü bir saatten fazla spor yaptıklarını (Tablo 8) belirtirken, ancak % 34,6'sı bir saatten fazla kitap okuduklarını söylemişlerdir (Tablo 9).

Bu aktiviteler içerisinde kız öğrencilerin müzik dinleme ve televizyon izlemeye erkek öğrencilerden daha fazla vakit ayırdıkları, erkek öğrencilerin ise bilgisayar kullanma ve spora daha fazla vakit ayırdıkları görülmüştür.

Tablo 9. Öğrencilerin Kitap Okuma Alışkanlıkları

Soru 1.	Hiç	Bir Saatten Az	1-2 Saat	3-4 Saat
Bir gün içindeki kitap okuma süreniz ne kadar?	29,3	36,1	23	11,6
Soru 2.	Her gün	Birkaç Bir Günde	Daha Seyrek	Hiç
Ne sıklıkla kitap okursunuz?	16,7	24,8	35,6	22,9

Soru 3.	Evet	Hayır	Kısmen
Kitap okumaya ayırdığımız süreyi yeterli buluyor musunuz?	28,9	36,5	34,6

Yapılan ankete göre öğrencilerin % 29,3'ü bir gün içinde hiç kitap okumamakta, %36,1'i ise bir saat bile kitap okumamaktadır. Gün içindeki zamanını kitap okumaya ayırabilme ile beraber her gün düzenli olarak kitap okuduğunu söyleyen öğrenci sayısı ise toplam öğrencinin sadece % 16,7'sidir (Tablo 9).

Çalışma sonuçlarına göre ankete katılan öğrencilerin % 85'3'ü yeterli miktarda okuma alışkanlığına sahip olmadıkları hâlde, bu durumdan sadece % 36,5'i kendini yetersiz hissedecek kadar rahatsızdır. (Tablo 9) %34'6'sı durumu kabul edilebilir olarak görmekte, %14,7'si yeterli okur olduğu hâlde %28,9'u okuma düzeylerini yeterli görmektedir. Buradan öğrencilerin çoğunun eksikliklerinin dahi farkında olmadıkları sonucu çıkarılabilir.

Tablo 10. Öğrencilerin Okuyacağı Kitabı Nasıl Seçtiği

	%
Kitap ile İlgili Dergilerin Önerileri	11,3
İnternet Sitelerinin Tavsiyeleri	21,9
Radyo, TV Programları	12,6
Tanıdıkların Önerileri	25,1
Gazetelerin Kitap Ekleri	16,3
MEB (100 Temel Eser)	9,5
Diğer	3,3

Öğrenciler okuyacakları kitabı seçerken özellikle yakınlarının, arkadaşlarının tavsiyelerine uyduklarını söylemişlerdir (Tablo 10). %21,9'u ise kitaplarla ilgili internet sitelerinin tavsiyelerine göre hareket ettiklerini belirtmişlerdir. Sadece %9,5'lik bir kısım MEB'in "100 Temel Eser" listesini takip ettiğini ifade etmiştir.

Tablo 11. Öğrencilerin Tercih Ettikleri Kitap Türleri

	%
Şiir / Roman / Hikâye Gibi Edebi Türler	45,4
Tarih / Siyaset / Ekonomi / Eğitim Gibi Kişisel İlgi Alanımızla İlgili Eserler	28,1
Güncel Eserler	5,6
Bilimsel Eserler	12,7
Diğer	8,2

Çalışmaya katılan öğrencilerin yarıya yakını özellikle edebi türleri beğendiklerini belirtmişlerdir (Tablo 11). Bir grup öğrenci ise özellikle bilimkurgu kitaplarına yoğunlaştıklarını vurgulamışlardır.

Tablo 12. Öğrencilerin Kitaplarını Nasıl Temin Ettiği

	%
Kütüphanelerden	40,4
Başkalarından Ödünç Alarak	14,8
Satın Alarak	35,5
Diğer	9,3

Öğrenciler, kitaplarını temin ettikleri yer olarak en çok kütüphaneleri seçtiklerini beyan etmişlerdir (Tablo 12). Hem Erzurum'da genel amaçlı olarak kullanılan hem de okullarda hizmet veren çok büyük ve kapsamlı kütüphaneler bulunmasına rağmen öğrencilerin bu kütüphanelerden yeterli olarak faydalanmadıkları da söylenebilir.

Tablo 13. Öğrencilerin Kitap Okuma Amaçları

	%
Ders	25,8
Dinlenme	12,8
Hoşlanma	10,6
Kişisel Gelişim	6,3
Bilgilendirme	7,9
Boş Zamanı Değerlendirme	32,1
Diğer	4,5

Öğrencilerin kitap okuma amaçları, okuma alışkanlıklarını yakından ilgilendirdiği için çalışma açısından önemlidir. Öğrencilerin %25,8'i sadece ders amaçlı kitap okuduklarını belirtmişlerdir (Tablo 13). %32,1'i ise boş zamanlarını okuyarak değerlendirdiğini ifade etmiştir. Yani çalışmaya katılan öğrencilerin üçte biri okumayı boş zamanlarda yapılabilecek bir faaliyet olarak nitelendirmiştir.

Tablo 14. Öğrencilerin Kitap Okumama Sebepleri

	%
Ekonomik (Kitap fiyatlarının yüksek oluşu ve gelir düşüklüğü)	5,8
Kültürel (Aile ve toplum baskısı, çevrenin iyi örnek olmaması)	8,7
Eğitimsel (Eğitim sisteminin okuma bilincini verememesi)	10,9
Çalışma yoğunluğu (Herhangi bir işte çalışma, okul ders yükünün fazla olması vs.)	29,6
Gezi / Eğlence (Televizyon izleme, sinemaya gitme, oyun oynama vs.)	19,1
Cevap yok	25,9

Çalışmaya katılan öğrencilerin %29,6'sı yeteri kadar kitap okumamalarının sebebi olarak çalışma temposunu ve ders yükünün tüm zamanlarını almasını görmektedir (Tablo 14). Aile içinde okuma faaliyetlerinin yetersizliği, eğitim sisteminin okumayı özendirmemesi, gezi ve eğlenceye fazla zaman ayrılması gibi sebepler de birbirine yakın oranlarda belirtilmiştir. Kitap okuma alışkanlığı yetersiz olan öğrencilerin % 25,9 gibi yüksek bir orana sahip kısmı ise neden kitap okuma alışkanlığına sahip olmadığını dahi belirtememiştir.

Genellikle kitap okuma engeli olarak düşünülen ekonomik sebepler ise okuma alışkanlığı kazanmaya engel olan sebepler içerisinde son sırayı almıştır. Burada, kütüphanelerin yaygınlaşması, kitap fiyatlarının eskiye nispeten ucuzlaması, vs. gibi durumların etkili olduğu söylenebilir.

Tablo 15. Öğrencilerin Kitap ve Okuma Kavramlarına Bakışları

	Evet	Hayır
Yeni çıkan kitapları takip ederim	38,3	61,7
Sürelili yayınları takip ederim	26,1	73,9
Belirli aralıklarla kitap satış yerlerine giderim	42,5	57,5
Düzenli olarak kütüphanelerden yararlanırım	31,1	68,9
Bazı kitapları bir kereden daha fazla okudum	46,2	53,8
Ailemle beraber kitap okuruz	10	90
Evimde kişisel kütüphanem var	16,4	83,6
Arkadaşlarımla okuduğumuz kitapları beraberce yorumlarız	18,6	81,4
Kitap okurken müzik dinlemeyi severim	28,8	71,2
Belirli bir kitap okuma tekniği kullanırım (okurken altını çizmek, not almak vs.)	46,5	53,5
Bilgisayar / televizyon kitap okumamı olumsuz etkiliyor	25,5	64,5
Kitap okuma alışkanlığının beni mesleki olarak daha başarılı yapacağına inanıyorum	65,8	34,2
Kitap hediye etmeyi / hediye almayı severim	58,6	41,6

Yapılan çalışmaya göre öğrencilerin sadece % 26,1'i sürelili yayınları takip etmekte, % 31,1'i düzenli olarak kütüphanelerde faydalanmakta, %38,'3 yeni çıkan kitapları takip etmektedir (Tablo 15).

Çalışmaya katılan öğrencilerin sadece %10'u aileleriyle beraber kitap okuduklarını belirtmişlerdir (Tablo 15). Toplumun en küçük ve temel yapısı olan aile içinde okuma aktivitesinin bu denli ihmal edilmesi, okuma alışkanlığına sahip olmayan bireylerin yetişmesine neden olan en önemli faktördür.

Ayrıca çalışmaya katılan öğrencilerin %64,5'i bilgisayar, televizyon gibi günlük faaliyetlerin okuma alışkanlığı kazanmada olumsuz bir etkisinin olmayacağına inanmaktadır. Hatta öğrencilerin %34,2'si okuma alışkanlığı kazanmanın kendilerini her açıdan daha başarılı yapacağına dahi inanmamaktadır, okumanın faydalarını bile inkâr etmektedir. Bu durum gelişme döneminin başlarında olan öğrencilerin okumaya olan ön yargılı bakışlarının bir göstergesidir.

Sonuç ve Öneriler

Elde edilen bulgulardan hareketle öğrencilerin okuma alışkanlıkları ile ilgili şu sonuçlara varılmıştır:

1. Öğrencilerin önemli bir bölümü düşük bir okuma kültürüne sahiptir.
2. Okuma kültürü önemli oranda öğrencinin ebeveynlerinin eğitim düzeyiyle ilgilidir. Anne-babanın eğitim seviyesi yüksekse öğrencide de paralel olarak okuma oranının yüksek olduğu görülmüştür.
3. Kız öğrencilerin erkeklere oranla yeterli olmamakla beraber, okuma kültürüne daha fazla sahip oldukları görülmektedir.
4. Öğrenciler daha çok ders amaçlı okumakta olup, iyi ve eleştirel okuma seviyesine ulaşmaktan uzak, hatta sağlıklı okur olma bilincinden habersiz oldukları görülmüştür.
5. Okula henüz başlayan 9. sınıf ve okuldan mezun olmak üzere olan 12. sınıf öğrencilerinde 10. ve 11. sınıf öğrencilerine göre daha düşük bir okuma oranı olduğu tespit edilmiştir.
6. Öğrencilerin bir bölümü okumalarını engelleyen en önemli sebep olarak çalışma yorgunluğunu belirtmiştir. Okuma alışkanlığı olmayan önemli bir grup öğrenci ise bu durumun nedenine açık bir cevap verememiştir.
7. Kız öğrencilerin önemli bir kısmı zamanlarını televizyon izlemeye ayırırken erkek öğrencilerin büyük bölümü zamanlarını bilgisayar ve spora ayırmaktadırlar. Bu nedenle hem kız hem de erkek öğrenciler kitap okumaya diğer aktivitelerden daha az zaman ayırmaktadır.
8. Öğrenciler kitaplarını seçerken en çok internet kaynaklarından ve sosyal çevrelerinden tavsiye aldıklarını belirtmişlerdir. Kitapları temin ederken de kütüphanelerden ve satın alma yoluyla temin etmektedirler.
9. Öğrenciler en çok şiir, hikâye, roman gibi edebi eserleri okumaktan zevk aldıklarını belirtmişlerdir.
10. Çalışmaya katılan öğrencilerin büyük bir kısmı okuma faaliyetini ya derste başarılı olabilmek için ya da boş zamanlarını değerlendirmek için yaptıklarını belirtmişlerdir. Burada en dikkat çekici nokta, öğrencilerin okumayı boş zamanlara uygun bir iş olarak tanımlamasıdır.
11. Öğrencilerin çok büyük bir kısmı okuma alışkanlıkları olmadıkları hâlde bunda televizyon, bilgisayar gibi etmenlerin olumsuz etkisinin olmadığını belirtmiştir.
12. Öğrencilerin aile içinde ve arkadaş çevresinde kitap okuma ile ilgili faaliyetleri yok denecek kadar azdır.
13. Çalışmaya katılan öğrencilerin yaklaşık 3'te 1'lik kısmı okumanın mesleki ve sosyal yararlarına inanmamaktadır.
14. Öğrencilerin çok küçük bir kısmı süreli yayınları takip etmektedir.

Bu sonuçlardan yola çıkarak öğrencilerin önemli bir kısmının yeterli okuma alışkanlığına sahip olmadığı söylenebilir. Bu değerlendirmeler çerçevesince öğrencilere okuma alışkanlığı kazandırılması ile ilgili öneriler şu şekilde sıralanabilir:

1. Öğrencilerin okuma alışkanlığı kazanmaları ve sürdürmeleri konusunda en önemli görev ailelere düşmektedir. Okumayan, kitapla iç içe olmayan bir aile içinde yetişen öğrencinin sonradan başarılı bir okur olması beklenmemelidir. Anne ve babaların küçük yaşta itibaren çocuklarına kitap sevgisini aşılamalarının; beraber kitap okuma, konuşma ve anlatma çalışmaları yapmalarının büyük önemi vardır.
2. Öğrencilerin kitap kavramı ile ilgili önyargılarını yıkmak ve kitaba fiziksel yakınlık

kurmalarını sağlamak için kütüphaneler, yeniden düzenlenerek ortaöğretim öğrencilerinin ilgisini çekecek, vakitlerini değerlendirecek yerler hâline getirilebilir.

3. Okul içinde kütüphane veya öğretmenler tarafından okuma programları düzenlenebilir. Okuma programları öğrencilerin ilgi alanlarına, öğrenim gördükleri programların seviyesine ve türüne göre çeşitlilik göstermelidir. Bu programlar aracılığıyla öğrenciler okuma konusunda motive edilmeli ve aynı zamanda kişisel gereksinimlerini karşılayacak bilgi kaynaklarına nasıl erişecekleri konusunda bilinçlendirilmelidirler.

Kaynakça

- Aksaçođlu, A.G. ve Yılmaz, B. (2007). Öğrencilerin Televizyon İzlemeleri ve Bilgisayar Kullanmalarının Okuma Alışkanlıkları Üzerine Etkisi. *Türk Kütüphaneciliđi*, 21(1),3-28.
- Aktaş, Ş. ve Gündüz, O. (2004). *Yazılı ve Sözlü Anlatım: Kompozisyon Sanatı*.Ankara: Akçağ.
- ALA. (1978). Book Reading and Library Usage.A Study of Habits and Perceptions. *New Jersey: Gallup*.
- Arıcı, A. F. (2008). Okumayı Niye Sevmiyoruz? Üniversite Öğrencileri İle Mülakatlar. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10, 91-100.
- Batur, Z., Gülveren, H., Bek, H., (2010). Öğretmen Adaylarının Okuma Alışkanlıkları Üzerine Bir Araştırma: Uşak Eğitim Fakültesi Örneđi. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3/1, 32-49.
- Gürcan, H. İ. (1999). *Okuma Alışkanlığı ile Kitap Yayıncılığının Kültürel İletişim ve Teknolojisine Bağlı Sorunları Karşısında Türkiye Koşulları Temelinde Bir Model Önerisi. (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Eskişehir, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*
- Koç, S. ve Müftüoğlu, G. (2008). *Dinleme ve Okuma Öğretimi. Eskişehir*
- Maden, S. (2011). "Hemşire Adaylarının Okuma Alışkanlıklarının Çeşitli Değişkenlere Göre Deđerlendirilmesi", *EKEV Akademi Dergisi*, ISSN: 1301-6229, 47; 443-462.
- Odabaş, H., Odabaş, Z.Y. ve Polat, C. (2008). Üniversite Öğrencilerinin Okuma Alışkanlığı: Ankara Üniversitesi Örneđi. *Bilgi Dünyası*, 9(2), 431-465.
- Selvi, I.İ. (1998). *Okuma Alışkanlığı."* *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Kütüphanecilik Dergisi*, 4, 165-178.
- Şahin, A., İşcan, A. ve Maden S. (2009). "İlköğretim Öğrencilerinin Okul Kütüphaneleri ve Sınıf Kitaplıklarını Kullanma Durumları (Erzurum İli Örneđi)", *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* ISSN: 1304-4990, 13(2); 183-196.
- Türk Dil Kurumu (2011). Türkçe Sözlük. Ankara: Türk Dil Kurumu*
- Yılmaz, B.,Köse, E. ve Korkut, Ş., (2009). Hacettepe Üniversitesi ve Bilkent Üniversitesi Öğrencilerinin Okuma Alışkanlıkları Üzerine Bir Araştırma.*Türk Kütüphaneciliđi* 23, (1), 13-51.
- Yılmaz, B. (1993). *Okuma Alışkanlığında Halk Kütüphanelerinin Rolü*. Ankara: Kültür Bakanlığı Kütüphaneler Genel Müdürlüğü.
- Yılmaz, B. (2004). Öğrencilerin Okuma ve Kütüphane Kullanma Alışkanlıklarında Ebeveynlerin Duyarlılığı. *Bilgi Dünyası*, 5(2), 115-136.